

ZAVIČAJ**GRAČANIČKI GLASNIK**časopis za kulturnu
historiju

Broj 48, godina XXIV

novembar, 2019.

[str. 167-189]

© Monos 2019

Bio sam novinar Radio Gračanice i direktor Narodnog univerziteta – memoarske bilješke

Prof. dr. Omer Hamzić

U ovim memoarskim bilješkama autor opisuje neke zanimljive detalje iz svoje radne biografije, odnosno sjećanje na početke svoje karijere u Radiostanici, koja se odmah po svom osnivanju našla u sastavu Narodnog univerziteta u Gračanici. Rad je podijeljen na dvije veće cjeline. U prvoj autor objašnjava kako je 1971. godine primljen na posao i kako je “pekao” novinarski zanat, te kako je stvarao prve “otkačene” emisije na lokalnom radiju, koje su u tim vremenima bile jako popularne i slušane. Nije ni slutio da će sedam godina kasnije postati direktor Narodnog univerziteta i nadređen svojim dojučerašnjim šefovima. U svom mandatnom periodu kao najmlađi među direktorima tadašnje općine Gračanica, riješio je nekoliko značajnih razvojnih pitanja ustanove, o čemu i piše u ovom dijelu svojih sjećanja (jačanje biblioteke, “uhodavanje” novog Doma kulture, “Delegatski bilten”, iznašao trajno rješenje za muzičku školu itd.) Iako je kasnije radio sasvim druge poslove, autor je, kako kaže, u duši ili «po zanatu» trajno ostao novinar. Tome poslu će se ponovo vratiti, iako ne profesionalno tokom rata i agresije na Bosnu i Hercegovinu (1992. – 1995.), kad je u jednom granatiranju Gračanice izgubio sina i doživio lakše ranjavanje. U to vrijeme bio je zapažen saradnik i komentator Radio Gračanice i jedan od najvrednijih članova Redakcije lokalnog ratnog lista “Biljeg vremena”. Nije mogao da to ne spomene u kontekstu svoje porodične tragedije iako se to možda ne uklapa najbolje u cjelinu ove priče. Nedostajale su mu riječi, da opiše pogibiju svog dječaka, pa je na tom mjestu morao naglo završiti ovaj prilog, rizikujući da ostane neshvaćen. Kao i svako sjećanje “bačeno na papir” i ovo je, neminovno, subjektivno intonirano. I pored toga, nadamo se da može korisno poslu-

žiti kao izvor za proučavanju kulturne prošlosti Gračanice, kao autorovog zavičaja, a posebno za historijat Narodnog univerziteta, Radio Gračanice i lokalnog novinarstva u kojima je ostavio neke tragove.

Ključne riječi: Narodni univerzitet, Radio Gračanica, omladinske emisije, Gračanica, dom kulture

NEŠTO KAO UVOD

Sedamdesetih godina prošlog stoljeća Narodni univerzitet u Gračanici je važio za jednu od najuglednijih ustanova u oblasti kulture i obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini. Zasluga je to svih ljudi koji su je podizali. Na ključnim mjestima bili su iskusni i ugledni ljudi, kreativni prije svega, dobri organizatori, vješti u radu sa ljudima. U Univerzitetu je tada, u pravom smislu riječi, vladalo poznato pravilo po kojem si u prvom redu morao učiti sebe da bi mogao uspješno učiti druge, pogotovo odrasle osobe. Prošavši "praksu" u svojoj ustanovi, mnogi "univerzitetovci" su redovno odlazili ili su bili raspoređivani na razne druge odgovorne dužnosti u lokalnoj privredi, upravi i politici. Univerzitet je, uistinu, bio pravi rasadnik kadrova na općini Ovdje je imao šansu da napreduje ko god se želio usavršavati u struci, sticati nova znanja i iskustva, jednostavno, ko je htio učiti...

Imao sam sreću da dobijem svoje prvo zaposlenje baš u tako prestižnoj ustanovi samo nekoliko mjeseci nakon završetka studija. Slučajno sam od svog gimnazijskog profesora historije Dragiše Ilića, saznao da traže novinara-pripravnika. Na njegov nagovor, odlučio sam da podnesem prijavu iako sam bio uvjeren da meni ne može dopasti tako dobar posao. U neka doba, čak sam pokušao da se povučem "iz konkursa", ali me je u tome spriječio tadašnji direktor Narodnog univerziteta Nesib Suman, kojeg do tada nisam ni poznavao.

Bilo kako bilo, dobio sam posao i počeo raditi kao pripravnik, krajem septembra 1971. godine. To prvo moje zaposlenje, na neki način opredijelit će kasnije čitavu moju životnu i radnu karijeru. Bio je to za mene više nego lutrijski zgoditak. Direktor Suman, kako sam kasnije saznao, odigrao je oko toga glavnu ulogu. Nisam ni slutio da ću, sticajem okolnosti, nepunih sedam godina kasnije, u martu 1978. godine doći na njegovo mjesto. Sa nepunih 28 godina bio sam najmlađi direktor na opštini Gračanica.

...

Vrlo brzo nakon zaposlenja u Narodnom univerzitetu, ja sam uvidio koje mogućnosti u pogledu stručnog usavršavanja i napredovanja pruža taj kolektiv, pa sam se i potrudio da to što bolje iskoristim. Uz redovne poslove novinara, u slobodno vrijeme prihvatio sam ponudu da držim nastavu u osnovnoj školi za obrazovanje odraslih koja je radila pri Univerzitetu od 1964. godine. Tako sam sticao pedagošku praksu i u školi kao nastavnik i kao član predavačkog aktiva Narodnog univerziteta za razne oblike neformalnog obrazovanja odraslih – društveno-ekonomsko, političko, obrazovanje odraslih na selu itd. Prije isteka dvogodišnjeg pripravničkog staža, zajedno sa ostalim ključnim kadrovima Univerziteta, pohađao sam Ljetnu školu andragoga Jugoslavije, koja se svake godine redovno organizovala u Poreču.

Budući da sam bez ikakve pripreme bio naprosto bačen u novinarski posao, za mene je od posebne koristi bio desetodnevni seminar praktičnih znanja iz novinarstva i moj boravak o trošku Univerziteta na obuci u Jugoslovenskom institutu za novinarstvo u Beogradu. Tu sam imao priliku da slušam predavanja najpoznatijih asova tadašnjeg jugoslovenskog novinarstva iz Ljubljane, Zagreba i Beograda... Bila je to za mene velika nagrada.

S druge strane, imao sam sreću da me je odmah na početku, još dok sam bio pripravnik, jako dobro prihvatila vodeća ekipa

tadašnjeg Univerziteta u kojoj su bili: Nasib Suman, direktor, Fuad Spahić, rukovodilac centra za obrazovanje i direktor osnovne škole za odrasle, Ešref Ćurić, glavni i odgovorni urednik Radiostanice, Hajrudin Junuzović, rukovodilac Centra za stručno obrazovanje odraslih (radnička zanimanja), Sava Petrović, rukovodilac Centra za selo, Hidajeta Rešidbegović, viši bibliotekar, rukovodilac Biblioteke, Kasim Kusturica, rukovodilac Kina. Neki od njih odavno više nisu među nama, dok neke sve rjeđe susrećem... Njima zahvaljujući, Univerzitet se razvio u jedinstvenu ustanovu za prosvjeđivanje stanovništva tadašnje općine Gračanica. Njegove usluge u to vrijeme koristilo je na hiljade polaznika godišnje u raznim obrazovnim oblicima na selu, u gradu, po preduzećima, školama, čitaonicama... Mnogi su bili "konzumenti" raznih kulturnih događaja (pozorišne predstave, koncerti, izložbe), bilo je na hiljade čitalaca biblioteke, posjetilaca svakodnevnih kino predstava kako u gradu, tako i na selu, Radio Gračanica se slušala na dvije trećine teritorije općine... Više nema takvih organizacija, koje su u stanju bukvalno "okupirati" gotovo cjelokupnu odraslu populaciju nekog područja. Mnogi će reći da ih je pregazilo vrijeme. Ja ne mislim tako... U ovim burnim vremenima, brzih promjena, tehničkog i svakog drugog napretka, ovom narodu trebaju neki novi narodni univerziteti.

Ove godine navršava se okruglo 60 godina od osnivanja Narodnog univerziteta i 50 godina od početka rada Radio Gračanice. To su dvije značajne obljetnice iz kulturne historije Gračanice. Imao sam sreću da sam u te dvije institucije započeo svoj radni vijek i kasnije u njima obavljao neke važne poslove. Male tragove ostavio sam u njima u odnosu na ono što su one meni dale. U njima sam se učio životu i novinarstvu. Svom osnovnom znanju. Zato se i nisam nikad od njih previše udaljivao. I kad sam bio daleko. Ostala je neka tajna veza... do danas.

Kao prilog obilježavanju spomenute dvije obljetnice, Svoje "univerzitetske" uspomene, za ovu priliku pokušat ću iznijeti u dva dijela. Prvi se odnosi na period od kraja 1971. do kraja 1975. godine, a drugi na period od 1978. do 1982. godine. U prvom sam "pekao" novinarski zanat u Radiostanici (uz napomenu da ga pečem do današnjeg dana), u drugom sam obavljao funkciju direktora Narodnog univerziteta (uz napomenu da odavno više nikom ne direktorujem). Ima i treći period, onaj ratni – koji i nije toliko vezan za prva dva... Nisam mogao, a da ga se ne dotaknem. Iako me još uvijek peče. Ko pročita, razumjet će...

Ovo su samo neki zanimljiviji inserti iz tih sjećanja.

I.

NIJE ŠALA, BITI NOVINAR RADIO GRAČANICE...

Nisu dali da se povučem "iz konkursa"

Tražeci posao, nakon završene škole, u avgustu 1971. godine, kao što sam već rekao, slučajno sam doznao da je Narodni univerzitet raspisao konkurs za prijem novinara pripravnika u Radio Gračanici. Podnio sam prijavu, iako nikad nisam ni pomišljao da bih mogao raditi taj posao. Kad sam doznao da se na konkurs prijavio i jedan moj gimnazijski profesor, kojeg sam posebno uvažavao, odlučio sam, bez dvoumljenja, da povučem svoju prijavu. Nisam želio da se nadmećem sa svojim profesorom. Ionako ništa o tom zanimanju nisam znao, uostalom, spremao sam se za sasvim nešto drugo... Otišao sam kod tadašnjeg sekretara Narodnog univerziteta Mitra Kajganića u upravnu zgradu Narodnog univerziteta (nekadašnja montažna zgrada, iznad Rukometnog igrališta) i zatražio da mi vrati moje dokumente... Na moje iznenađenje, ponašao se tako kao da sam mu bio nešto sumnjiv. Nije mu bilo jasno da neko bez posla dobrovoljno odustaje od posla. Najposlije, kad se malo pribrao, poslao me u susjednu

kancelariju kod direktora Sumana, pa ako odobri vraćanje dokumenta, nije problem...

Kad sam, nekoliko trenutaka kasnije, direktoru rekao zašto sam došao, umalo me nije naglavačke izbacio kroz prozor... Psovao je – da me otac–nazvao me ludakom i neozbiljnim šarlatanom, za kojeg je na “određenim mjestima” džabe založio svoj obraz... Kad se malo izduvao, kao da ništa nije bilo, jednostavno mi je, smirenim glasom dao do znanja da nema odustajanja i u neko doba pokazao mi vrata. Dok sam se zbunjen i pokunjen okretao vratima, umjesto doviđenja, rekao mi je da se obavezno sljedećeg jutra javim drugu Ešrefu, glavnom i odgovornom uredniku Radiostanice, kojeg sam već imao priliku upoznati.

Bio je to susret kojeg neću nikada zaboraviti

Prva provjera: znam li pisati, prije svega?

Sutradan ujutro zatekao sam Ešrefa u njegovoj kancelariji za pisačom mašinom. Bila je to omanja kancelarija, čini mi se prva s ulaza u upravnu zgradu Narodnog univerziteta. U tu kancelariju jedva je stao jedan omanji radni sto sa ladicama, na kojem se nalazila pisača mašina i do nje, s desne strane, ogromna pepeljara, sa dva tri čika i Ešrefovom cigarom koja je dimila...Do tog stola, s lijeve strane u čošku bio je jedan trouglasti klub-stolić, sa dvije poludrvne foteljice, presvučene zelenom čohom, na suprotnoj strani nalazio se neki manji drveni ormar za papire i knjige, u suprotnom uglu drveni čiviluk... To sve skupa zvalo se “redakcija Radio Gračanice”.

Umjesto da me dočeka sa “dobrojutro”, drug Ešref me počastio “kritičkim osvrtom”: “Dobar početak, nema šta, nisi ni zakoračio u ovu kuću, a već si uspio naljutiti direktora... Možeš kako hoćeš, demokratija je, ali upamti jedno: direktor je uvijek u pravu.” Ne sjećam se kako smo završili taj dio razgovora. Znam samo da mi je i on rekao da se nipošto ne povlačim iz konkursa. “Nezgodno ti što za protivkandidata imaš svog profesora. Šta te briga? Uostalom, on je zaposlen, a ti landaraš

po čaršiji bez posla... Umjesto što razmišljaš o budalaštinama, bolje bi bilo da šta uradiš za mene, da mi malo pomogneš...” Požalio se da već duže vremena, otkako je Fadil Buljubašić otišao na televiziju, sve poslove obavlja bukvalno sam, da ne može uvijek stići, da čak nekada mora i pred mikrofonom... Reko sam mu da sam tu i da ću mu svakako pomoći, misleći da ćemo tu priču nastaviti neki drugi dan, dok se i ja malo pripremim... “Ne, ne, sad ćemo se odmah nas dvojica dogovoriti... Ti svakako trebaš nešto napisati za naše vijesti.” Nepristojno je bilo vrdati iako nisam pojma imao kakvu će mi zadaću zadati. Primijetivši da sam malo zbunjen, odmah je prešao na stvar i dao mi tri moja prva novinarska zadatka. Pod broj jedan, kad sam već iz Malešića, upitao me da li poznajem predsjednika mjesne zajednice Ibru Delića, zv. Kapetana. Kad sam mu odgovorio da ga poznajem, rekao mi je da ga potražim i od njega uzmem podatke o gradnji tamo nekog puta, te da o tome napišem jednu kraću vijest. Drugi zadatak mi je bio da sastavim neki manji tekst o problemima kulturno-zabavnog života mladih u Gračanici. Kod trećeg zadatka, malo je zastao kao da mu ništa nije padalo napamet...”Smisli i ti nešto, neku temu iz čaršije, na primjer...” Nije se imalo kud. Pao je dogovor da za tri dana u isto vrijeme budem kod njega sa napisanim prilozima... Naslućivao sam da je sve ovo smislio direktor Suman, želeći da bude “načistu” je li pravilno postupio što mi nije dao da odustanem od konkursa... Ili me je možda trebalo “pustiti kao štetu niz vodu”?

Jedno je teorija, a druga praksa...

U prvi mah mislio sam da ću zadaću “ispisati” s lakoćom i bez većih problema. Bio sam siguran da sam kroz dotadašnje školovanje “dovoljno dobro” ispekao “zanat pisanja”. Svašta sam i redovno dobijao dobre ocjene, pisao lični dnevnik, čak i poeziju... Ali tek kad sam se uhvatio Ešrefove zadaće, shvatio sam da ću imati malo koristi od tog znanja. Uvjurio sam se koliko sam ostao “nepismen”

za novinarske forme izražavanja i pisanja tekstova poput vijesti, novinskih izvještaja, komentara i sl. Po prvi puta u životu “našao sam se u problemu” s pisanjem običnog teksta. Dobio sam podatke o izgradnji seoskog puta, znao sam “napamet” problematiku kulturno-zabavnog života mladih (jer sam “po tome hodao”), ali nisam znao kako ću to uobličiti da bude prijemčivo uhu boga pitaj koliko ljudi... Bilo me je sramota tražiti neka dodatna objašnjenja ili pomoć od glavnog urednika, još veća ne izврšiti zadatak na nekom pristojnom nivou... A imati “crno na bijelo” da sam pismen...

U neko doba prisjetio sam se jednog udžbenika iz teorije književnosti i pismenosti, ako se ne varam autora Radmila Dimitrijevića, u kojem su nakon ostalih žanrova, negdje pri kraju, bile obrađene i književno-naučne vrste. Ono što nisam učio na studijama (jer nije ni bilo u programu), morao sam učiti naknadno, ovoga puta za ispit “kad druga Ešrefa.” U tom udžbeniku, srećom, našao sam objašnjenje i kratke upute kako se piše novinska vijest, reportaža, komentar, crtica... Iščitavajući upute iz udžbenika, pravio sam više verzija teksta i tako “na licu mjesta” spajao teoriju i praksu kroz odgovore na onih 5 “famoznih” novinarskih pitanja. Pri svakom čitanju, činilo mi se da na neko nisam baš najbolje odgovorio, uvijek se moglo još “tesati”...

U potrazi za temom “iz čaršije”

Nakon dosta uloženog truda i vremena, prva dva zadatka (teme), napokon sam uspio “baciti na papir”. Tek je ozbiljno zapelo kod treće – ono kako je “formulisao” Ešref–nešto iz čaršije”. Ništa pametno nije mi padalo napamet. Uzalud sam hodao po gradu nebi li nešto zanimljivo zapazio, nešto što je možda skriveno...Niti sam šta ugledao, niti sam se nečega mogao sjetiti... Ništa, konkretno...I kad sam pomislio da potpuno odustanem od tog trećeg zadatka, napokon je sinulo: “zagađenost rijeke Sokoluše”. Bio je kraj avgusta ili početak septembra, velika suša, zaudaralo je

iz gotovo suhog korita rijeke. Uobičajeno za to doba godine. Nikakva novost. Zasiurno to ne bih ni zapazio da nije bilo “zadaće”. Čim sam dobio “inspiraciju”, sjeo sam za jedan sto u kafani Doma kulture (sadašnja Medresa) i “iz cuga” bacio na papir tekstić u obliku jedne male kritičke crtice, komentara, već se ne sjećam...

Tako sam nekako uspio “kompletirati” sva tri zadatka: vijest o gradnji puta u svojim Malešićima, komentar o “mršavom” kulturno-zabavnom životu mladih na opštini i kritičku crticu o smrdljivoj Sokoluši u Gračanici. Iščitavajući te tekstove, svaki put sam ponešto mijenjao, dodavao, ispravljao... Činilo mi se da bi mogli biti još bolji, pitkiji, slušljiviji... Tako je nastalo više verzija, ispisanih rukom na papiru iz školske sveske. Konačno, iako ne baš sasvim zadovoljan, odabrao sam verziju za glavnog i odgovornog urednika.

“Diktiraj, ideš odmah u etar...”

Kad sam u dogovoreno vrijeme ušao u Ešrefovu kancelariju, rekao mi je da je bio siguran da ću doći u dogovoreno vrijeme “Upoznao sam ti oca kad sam radio kao učitelj u Malešićima. Ni kod njega nikad nije bilo kašnjenja...” Zatim mi je ponudio da sjednem u malu klub foteljicu do njegovog radnog stola i da mu “natanane” pročitam što sam napisao... Sjećam se da je pažljivo slušao...Srećom, nije nas niko prekidao. Ni telefon. Čim sam završio s čitanjem, on je onako žustro uvukao papir u pisaću mašinu ispred sebe i bez ikakvog komentara, “izdao naredbu”: “Deder, diktiraj!” Nageo se nad mašinu i počeo sa dva prsta kucati datum u lijevom uglu veću uvučenog papira. Bio sam iznenađen, zatečen. Na moju opasku da bi tekst trebalo još malo dotjerati, samo je kratko odgovorio da to ide danas u program i ponovio: “Diktiraj!”

Uvjeren da sam tog dana položio prijemni ispit za novinara, žurio sam, prašnjavim putem za Malešiće da kod kuće “na tanane” poslušam taj svoj prvi novinski uradak u životu, koji će spikerica Rašida Hifzefendić tačno u

pola četiri pročitati uživo u «vijestima» i to pod mojim imenom. Za mene je to bilo nešto veliko. Stigao sam kući pred sami početak emisije i odmah otvorio radio. Samo je mati bila kod kuće. S nekim pritajenim ponosom, pozvao sam je da i ona poslušaju... Nije baš dobro razumjela zašto sam na tome insistirao. Rašida je sjajno pročitala sva tri priloga, dva puta je izgovorila ime i prezime autora. Meni se činilo da čitav svijet to sluša... Otac je bio negdje daleko u Sloveniji. Zažalio sam što i on nije tu, da čuje...

Lijepo su me dočekali...

Tako sam ušao u novinarstvo kao zanat za koji se do tada nisam ni sjetio da postoji. Nakon provedene konkursne procedure, na posao u Radiostanici javio sam se 24. 9. 1971. godine. Tada smo bili na stalnom radu u radiju Ešref Ćurić kao glavni i odgovorni urednik i ja kao novinar-pripravnik. Tehnički dio posla u studiju obavljali su honorarno "kindžije" Kasim Kusturica i Osman Trepanić, stalno zaposlen u "Jadrini". Honorarna spikerica bila je Rašida Hifzefendić (kasnije Đulić). Program se emitovao srijedom, petkom, subotom i nedjeljom od 14 do 17 sati (nedjeljom od 10 do 14 ili 17 sati, zavisno od dužine emisije "Želje slušalaca". Kancelarija glavnog i odgovornog urednika u montažnoj zgradi Narodnog univerziteta služila nam je kao redakcija, dok se program emitovao iz prostorija zgrade Doma partizana u kojima je bila instalirana režijsko-studijska oprema. Predajnik vrlo slabe jačine bio je postavljen na brdu Straževac.

Od prve moje uspješno urađene "novinarske zadaće", a pogotovo nakon mog prijema u radni odnos, imao sam izvanrednu saradnju sa Ešrefom Ćurićem, kao šefom i glavnim i odgovornim urednikom Radiostanice. On je i ranije, do dolaska na tu dužnost, a i kasnije obavljao razne rukovodne i druge poslove, imao je veliko iskustvo i široko znanje, ali je do kraja života ostao ono što je ustvari i bio – učitelj. Uvijek elegantno obučen i dobro raspoložen, sa uživanjem je svoje iskustvo i

znanje koje je i sam sticao kroz samoobrazovanje, nesebično dijelio s nama mlađim.. Učio nas je kako se veže kravata, kako treba popeglati pantalone, kako se peče prava crna kafa u džezvici – da zamiriše, a da ne zagori... Od njega sam učio prve korake u novinarstvu, ali i u životu.

Kao pripravnik, povremeno sam bio glavni...

Osim provjere koja mi je otvorila vrata Radiostanice i novinarskog zanata uopće, u tim početnim pripravnim danima, naći ću se uskoro na još dvije provjere i dobiti za svoj rad prvo i meni najdraže neformalno priznanje u životu.

Prva provjera uslijedila je već u drugom mjesecu mog pripravnčkog staža. Na moje iznenađenje, jednog jutra Ešref mi saopštava da ću u narednih 7 dana morati preuzeti sve poslove u Radiostanici (uključujući i uredničke) jer on, kao narodni poslanik, mora prisustvovati sedmodnevnom zasjedanju Skupštine Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine u Sarajevu. Dao mi je ključeve od kancelarije, studija i režije i samo rekao: "Snalazi se." Shvatio sam to kao znak velikog povjerenja, ali i neki oblik provjere, pa i njegovog rizika... Jer ipak, ja sam bio samo pripravnik – u to vrijeme "dosta frišak". Ukazano povjerenje sam, naravno, opravdao. Ešref se uvjerio da ga mogu u svakom momentu zamijeniti, što mu i jeste bio cilj. Ta će zamjena kasnije biti redovna praksa, kad god bi negdje odlazio na duže vrijeme.

...i pokazao se pismenijim od direktora

Druge provjere u toku mog pripravnčkog staža sjećam se više kao anegdote. Slučaj je vezan za direktora Nesiba Smana. Kako je imao običaj da povremeno obilazi sve kancelarije i provjeri na licu mjesta "kako se odvija proces rada", tako se jednog jutra pojavio i u našoj kancelariji. Ja sam za našim zajedničkim stolom kucao na pisačkoj mašini neki svoj tekst, dok je Ešref sjedio u fotelji i pio prvu jutarnju kafu. Nesib nije želio sjesti, već je razgovarajući sa Ešrefom, šetkao po kan-

celariji. Za to vrijeme ja sam se bio potpuno "isključio", žureći da završim neki započeti tekst. Kako sam se bio potpuno unio u posao, koristeći "trenutak inspiracije", nisam ni primijetio da mi je direktor prošao iza leđa i da je gledao šta kucam na mašini. Zato sam i bio ne malo iznenađen kad mi je rekao da dobro pišem, ali da sam u tom tekstu napravio jednu veću pravopisnu grešku. Nije bio problem što me provjeravao, ali sam bio osjetljiv na takve primjedbe, između ostalog i zbog diplome i škole koju sam završio sa najvišim ocjenama upravo iz pismenosti. Kad sam ga upitao o čemu se radi, pokazao mi je u otukanom dijelu mog teksta sintagmu "održat će se", tvrdeći da to ne treba pisati rastavljeno (kako sam ja napisao), već sastavljeno: "održaće se". Odgovorio sam mu da sam siguran da je po pravopisu ispravna i jedna i druga varijanta, ali direktor je bio još sigurniji da je ispravna samo njegova. Kad sam mu rekao da se "džabe" ne prepiremo, već da pogledamo u pravopisu, iznenađio sam se kad me je samouvjerenito upitao da li se smijem opkladiti prije nego što otvorimo pravopis, želeći, valjda da se malo pokaže i pred Ešrefom. Naravno da sam prihvatio. Tako je na Ešrefov prijedlog "pala opklada" u litar konjaka, tada popularnog "kancelarijskog" pića...

Kad smo otvorili i pogledali u Pravopis, direktor je samo nešto promrljao i bez pozdrava izjurio iz kancelarije. Zadovoljan ishodom čitave te rasprave, ja sam nastavio sa kucanjem započetog teksta kako bih ga što prije završio. Videći da mi je gotovo "svejedno" što će me direktor "zakinuti" za opkladu, Ešref me je gotovo ljutito požurivao da trčim za njim i uzmem pošteno zarađenu opkladu, "nek jaran izvadi flašu konjaka iz svoje kancelarijske vitrine".

Poslušao sam.

Dok mi je pružao flašu konjaka iz svoje vitrine, jedva je kroz zube procijedio: "Drži". Ispalo je tako da sam ga morao priupitati: "Je li pošteno?" Odgovor je bio kratak: "Bježi napolje". U dva koraka, flaša pića našla se u

našoj kancelariji. "On misli ako je direktor da zna sve ubogu". Tako je nekako "događaj" prokomentarisao urednik Ešref dok je otvarao flašu konjaka.

Dvije čašice su već bile na našem klub stolu. Uskoro se pojavila i treća...

Prva pohvala za pripravnika

Pored standardnih, čisto novinarskih, uglavnom suhoparnih tema iz političkog i privrednog života opštine, ja sam u to vrijeme, onako za svoju dušu, da razbijem monotoniju, rado pisao autorske reportaže, koje su bile nestandardne forme u tadašnjim našim informativnim programima. Premda su se zasnivale na stvarnim događajima iz života, trudio sam se da ih, kroz jednu lirsku obradu, učinim prijemčivijim za uho slušaoca. Bili su to malo literarizirani takstovi, sa ponekom emocijom, malom dozom romantike u pozadini ili socijalnom notom... Pisao sam o "blještavom plamenu" iz aparata za zavarivanje u proizvodnim halama "Feringa" iz kojih su izlazile moćne kranske dizalice, o visoko modnoj cipeli "Fortune", sa prestižnim priznanjem "Zlatna košutu", za nježna stopala evropskih gospođa i sl. U maniru so-crealizma, bavio sam se i nekim socijalnim temama, za koje sam "kupio inspiraciju" po tadašnjim gračaničkim zadimljenim birtijama u kojima se za jednu noć znala propiti čitava radnička plata—dok "čeljad kod kuće gladuju", o upadu razgoropađene supruge u birtiju u nekim kasnim satima, koja uz viku i galamu pokušava svoju "pijanu ljubav" potjerati kući i tako spasiti ostatak njegove plate za porodicu, pravio sam reportaže o razbijenim čašama i raskrvavljenim rukama izgubljenih pijanaca koje su u zoru izbacivale čistačice iz kafane... Sve su to bili prizori iz realnog života, sa stvarnim likovima, ali pod izmišljenim imenima ili pseudonimima... Izgleda da su te reportaže nailazile na dobar prijem kod slušalaca. Meni je bilo važno da se dopadaju glavnom uredniku, koji ih je rado puštao u program. Jednom riječju, bilo je to nešto

Učenci 7. razreda Osnovne škole za obrazovanje odraslih, 1972. godine (u sredini - njihov nastavnik Omer Hamzić)

između književnog i novinarskog izraza, između književnosti i novinarstva...

Nakon emitovanja čitave jedne serije tih reportaža, Ešref mi je jednog jutra rekao da rekao da nas obojicu čeka u svom uredu u "Fortuni" Dževad Sarajlić, koji je tada bio na poziciji sekretara preduzeća. Ja sam znao ko je Dževad, ali on vjerovatno nije bio ni čuo za mene, niti smo imali priliku do tada kontaktirati. Stoga me i začudilo što je insistirao da baš i ja tog jutra dođem kod njega zajedno sa Ešrefom. Mislio sam da se radi o nekom običnom novinarskom poslu. Vijesti "iz udruženog rada" bile su redovne u našem programu. Iz "Fortune" se uvijek imalo šta zanimljivo izvijestiti. Kad smo ušli u Dževadovu kancelariju, ustao je da nas pozdravi, pitajući Ešrefa: "Je li to taj momak?" Nisam znao o čemu se radi, pa sam zbunjen bacao pogled čas u Ešrefa, a čas u Dževada. Primitivši to, Dževad mi je čvrsto stegnuo ruku i rekao: "Svaka ti čast, momče, na onim repor-

tažama, uživam slušajući ih, čestitam ti!" Ne sjećam se kako sam mu se zahvalio, ali sam to zapamtio kao jedno od najvećih i meni najdražih priznanja za postignuto u novinarstvu. Bio sam zadovoljan što moje priloge slušaju i cijene ljudi poput Dževada Sarajlića, koji je u to vrijeme važio za uglednog privrednika i pravnika, čovjeka koji se pomalo i sam bavio pisanjem i istraživanjem naših starina... I danas mi je žao što skoro ništa od tih rukopisa nije sačuvano.

Prva revijalno-zabavna emisija: "Mladi za mlade"

Kada sam se vratio sa odsluženja jednogodišnjeg vojnog roka, sredinom 1974. godine, zatekao sam kadrovski ojačanu Radiostanicu. Za stalnog muzičkog urednika primljena je Olga Junuzović, a nešto kasnije i Rašida Đulić za stalnog spikera u radioprogramu. (do tada je bila honorarac). Na pola radnog vremena kod nas je kao daktilografkinja radila Branka Đurić, a za stalnog tehničara

primljen je i Fikret Ćurić. Ta su pojačanja omogućila poboljšanje kako obima tako i kvaliteta programa, koji se počeo emitovati svakim danom u sedmici, čini mi se, osim ponedjeljka.

Uz svoje redovne poslove, ja sam pojačao svoje aktivnosti u opštinskoj organizaciji Saveza socijalističke omladine, na čijem je čelu tada bio Miralem Ustavdić. Nekako iz tog kruga i potekla je inicijativa da se u programu Radio Gračanice pojačaju i prošire takozvani omladinski sadržaji i omladinske teme. U tom krugu se i rodila ideja o pokretanju specijalne emisije koja će dobiti naziv "Mladi za mlade". Zamišljeno je bilo da se u toj emisiji, uz dobru rok muziku, emituju i informacije "iz omladinskog života". Ešref Ćurić kao glavni i odgovorni urednik nije imao ništa protiv da se takva emisija ubaci u program Radio Gračanice, ali pod uslovom da je radim uz već postojeću svoju normu poslova i zadataka. Iz nekog "omladinskog entuzijazma", prihvatio sam da mi to bude dodatni (neplaćen) posao, dogovorili smo polusatni termin nedjeljom od deset sati, ugovorili angažman tehničara za snimanje emisije itd. Ne sjećam se kad je krenula prva emisija, ali sam zapamtio da je redovno išla poslije emisije za selo, a prije «želja slušalaca». Oko emisije okupio sam nekoliko dosta kreativnih saradnika, među kojima se naročito isticao Rifat Žunić, poznati gračanički rukometaš, koji je u to vrijeme profesionalno radio kao šef autobuske stanice u Gračanici.

Kratko smo bili "Mi sa vama nedjeljom..."

Nakon godinu dana emitovanja, nama se koncepcija emisije učinila "pretijesnom" jer smo u nju unosili i neke sadržaje koji nisu mogli stati pod naslov "Mladi za mlade". Tako je i došlo do djelimične promjene koncepta, ali i samog naziva emisije, koju smo nastavili emitovati u istom terminu ali pod nazivom "Mi sa vama nedjeljom". Osim omladinskim bila je obogaćena i nekim drugim sadržajima, kao na primjer šaljivim i satiričnim prilozima iz lokalnog miljea, izborom poe-

zije, evergrin muzikom itd. U okviru emisije redovno smo puštali male šaljive "bockalice" na aktuelne teme kao i viceve sa originalnom lokalnom aromom, nekada adaptirane tekstove iz novina itd.

Mi smo dosta brzo "izgustirali" i taj koncept i taj naziv emisije, zajedno sa našim slušaocima. Činilo nam se da je ograničavao "našu slobodu izražavanja", pa smo se "dali u potragu" za drugačijim konceptom muzičko-zabavne emisije, u kojoj bi uz vrhunske numere domaće i strane zabavne i narodne muzike, bili jače naglašeni šaljivo-satirični sadržaji. Predugačak i nepoetičan naziv emisije "Mi sa vama nedjeljom" odlučili smo mijenjati po svaku cijenu.

U potrazi za "otkačenim" nazivom nove emisije

Nije bio velikih problema promijeniti ili sastaviti neki novi koncept jedne revijalne emisije na lokalnom radiju. U našem slučaju pokazalo se da je teže bilo smisliti njen originalan naziv emisije. Htio sam da i sama muzička najavna špica bude posve originalna, da je odsvira pravi orkestar. Smišljao sam neki ljepši ("slušljiviji") naziv emisije, morao je zato biti malo "otkačen". Najavnu muzičku špicu htio sam snimiti sa "živom muzikom", kao originalnu izvedbu u našem studiju. Na «smišljanju» špice radili su momci iz gradskog vokalno-instrumentalnog sastava (VIS) "Mak" u kojem su svirali Vojo Hadžistević, Ibrahim Klipi Čajić, Veseli (nadimak momka čijeg se imena ne sjećam) i Mišo Tomković. Moj zadatak bio je da razradim koncept i izmislim naziv emisije, njihov zadatak bio je da iskreiraju i snime sa mnom u studiju špicu emisije. Tako smo se jedne večeri, po dogovoru, poslije završenog emitovanja programa, našli sa instrumentima u našem studiju. Oba tehničara za svaki slučaj, i Kamo i Osman, bili su za pultom kako s te strane ne bi ništa "zaštekalo". Uglavnom, sve je bilo spremno, kako pjesma kaže "svi instrumenti oko nas"... Jedino je kod mene "štekalo"... Zakazao snimanje špice emisije, čiji naziv

još nisam bio smislio... Naravno, bilo me je stid to saopštiti momcima koji su se već bili razmjestili sa svojim instrumentima u našem studiju...

Moram reći da je na koncept takvih i sličnih emisija velikog uticaja imala tada kulturna radioemisija Miodraga Ilića Minimaksa, koja se emitovala svake nedjelje na drugom programu Radio Beograda. Ni u njenom konceptu, međutim, ja nisam mogao dobiti inspiraciju za naziv naše emisije. Po svaku cijenu htio sam nešto originalno. I dok su prvi probni zvuci gitare probijali dobro izolirane zidove našeg studija, dopirući do kraja Rukometnog igrališta, ja sam se i dalje znojio smišljajući naziv emisije... Muzičari su mi kroz staklo između studija i režije davali signal da, napokon, uđem u studiju i izgovorim taj famozni naziv emisije, koji bi se "usnimio" u njihovu muziku... Neke ideje nije bilo ni na pomolu, lampica nije mogla nikako da se upali, a mene je sve više hvatala panika i neki "stid" i pred muzičarima i pred tehničarima dok sam razmišljao da odgodimo snimanje. S druge strane, znao sam da zadugo neću uspjeti skupiti ovako dobru ekipu za "usnimavanje" špice... Uz to, zakasnio bih sa uklapanjem emisije u novu programsku šemu našeg radija, hele džabe toliki zahmet.

I dok sam, preznjavajući se, slušao dopadljive akorde nove muzičke špice naše još uvijek bezimene emisije, videći da se samo čeka na mene, pomirio sam se s tim da nisam u stanju smisliti nešto originalno, pa sam po svojoj glavi počeo tražiti nešto našoj emisiji slično, dakle, i tome slično... Eto tako je nekako iznenada sinulo—"i tome slično..." "Uletio" sam u studiju i iz sveg glasa povikao: "I tome slično, i tome slično..." Tehničari su to uspjeli usnimiti.

Neko je u režiji otvorio flašu šampanjca...

Bila je to samo po svojoj formi, u neka doba samo radi kamuflaže, omladinska emisija. Pod tim nazivom, mada sadržajno dosta reducirano, još dugo nakon mog odlaska ostat će u programu Radio Gračanice. Koliko

se sjećam, poslije mene uređivanje emisije je preuzeo i za mikrofona sjeo Mišo Tomković, tada već mladi ljekar u Domu zdravlja u Gračanici. Ko je njega naslijedio, ne sjećam se više.

"I TOME SLIČNO", A POSVE ORIGINALNO

"...Dabogda ti zmija oči popila..."

Pored dobre muzike, u emisiji "I tome slično" emitovali smo i dalje poetske uradke domaćih pjesnika, poneku informaciju iz takozvanog omladinskog života, ali su najslušanije bile naše takozvane "cake". Bili su to satirični i šaljivi inserti, nekad iskarikirani intervjui sa nekim popularnim pjevačem, a nekad satirična crtica na aktuelne lokalne teme. Montirani intervjui sa pjevačima, mahom novokomponovane narodne muzike, bili su poprilično zahtjevan posao, kako u njihovom kreiranju (smišljanju pitanja i izboru odgovora, istrgnutog iz same pjesme), tako i u tehničkoj obradi. Ja sam najčešće, preslušavajući rogovatne tekstove određenih novokomponovanih pjesama (a tih tekstova je uvijek bilo na pretek kao i danas) iz njih zapisivao one inserte, koji bi mogli biti najsmješniji (često najgluplji odgovor) na moje postavljeno pitanje, počesto i sa nekom aktuelnom namjerom. Majstorluk je bio u tome da se, kroz preslušavanje ploča, takvi inserti prepoznaju i smisle za njih odgovarajuća pitanja, a još veći da se ti inserti (ponekad samo od dvije tri sekunde), prebace sa ploče na magnetofonsku traku, ispred mog, prethodno postavljenog i "usnimljenog" pitanja. Zato je snimanje i montaža takvih priloga znalo trajati i po nekoliko sati. U tom, doista "pipavom" poslu, nenadmašan je bio naš tadašnji tonac Kasim Kamo Kusturica. Sjećam se, na primjer, "intervjua" sa Mehom Puzićem, koji je na moje pitanje, "Kako, Meho, podnosiš ovo naše siromaštvo i česte nestašice", "odgovorio" insertom "Moj brate u tuđini" iz svoje istoimene pjesme. Ili na pitanje postavljeno, čini mi se Lepoj Lukić, šta bi poručila svom

“dečku” s kojim je sve rjeđe viđamo, puštali smo insert “dabogda ti zmija oči popila...”, Nedeljko Bilkić bi na pitanje “Gdje su kod nas najbolje konobarice”, odgovorio: “Ima jedna krčma u planini” itd. Bilo je još mnogo takvih primjera koje sam zaboravio. Sjećam se samo da se to rado slušalo i “usnimavalo” u specijalne tonske kolekcije, koje su se nosile čak i u inostranstvo itd...

Čuke lutilice i ostale “važne aktuelnosti”

Drugu grupu tih naših “čaka” u emisiji “I tome slično...” činile su kraće “zezancije” na aktuelne teme, sa blagim okusom satire, obično po tri takve tačke u emisiji, koje su bile “začinjene” ili odabranim tonskim efektima ili odgovarajućim muzičkim spotovima. Kad je riječ o satiri, da bi emisija bila potpuno otkaćena, nakon glavne uvodne špice, ja sam obično sastavljao i čitao neki kraći uvodni tekst u kojem sam davao pregled nedjeljnih aktuelnosti u gradu, naravno u iskrivljenom ogledalu, pri čemu su se, na primjer, informacije u najezdi pasa lutilica ili odlasku ptica selica ili o onom tamo koji neće da sluša nas, već “sluša kako trava raste”, stavljale, namjerno, na “top mjesto” u odnosu na koje-kakve važne sjednice i sastančenja po komitetu, Socijalističkom savezu itd. Naravno, ti se satirični sadržaji u određenim krugovima nisu svima podjedanko dopadali. Iako sam imao punu slobodu u uređivanju te emisije, ponekad bi me ipak glavni urednik, morao opomenuti da “olabavim malo da ne bi bilo kakvog belaja...” Vjerovatno su mu neki znali i prigovoriti da se u pojedinim slučajevima pretjerivalo. Nekad je tu bilo i ozbiljnijih nesporazuma između nas dvojice.

Lakše udarati po Komunalnom, nego po Komitetu

Sjećam se da smo najviše šala i viceva u emisiji “I tome slično” (kao i u prethodnim omladinskim revijalnim emisijama) pravili na račun Komunalnog preduzeća. Po njima se moglo udarati do mile volje, a da ti niko “ne sjedne zavrta”. Naravno, uvijek je bilo lakše po komunalcima nego po Komitetu.

Vodeći se tom logikom izgleda da smo u jednoj prilici dobro pretjerali, pa mi je Dževad Sarajlić, koji je u međuvremenu iz “Fortune” prešao za direktora Komunalnog preduzeća, zaprijetio čak sudom i batinama. Srećom, ljutnja ga je brzo prošla, pa je ta sjena koja se bila nadvila nad naše, ranije uspostavljeno prijateljstvo brzo otklonjena. Riješili smo to, prijateljski, za kafanskim stolom.

Milicija nije trenirala strogoću, već onako...

U jednoj od tih naših emisija kritikovali smo duge redove i ismijali neljubazno osoblje u tadašnjoj Stanici milicije koje je radilo na ličnim kartama i registracijama motornih vozila. To je, naravno, sa simpatijama primljeno među slušaocima, ali je izazvalo veliku ljutnju među uposlenicima gračaničke milicije. U prvi mah nisu ništa poduzeli, jer su znali da imamo veliku podršku slušateljstva i konačno da smo u pravu. Da ne bi ostalo baš bez ikakve reakcije, ipak je tadašnji sekretar u Stanici milicije (sekretar MUP-a) Muradif Alibegović odlučio da to izvede “namehko”. Najavio se glavnom uredniku na kafu i zatražio od njega da i ja, po mogućnosti, prisustvujem toj kafi. Moram reći da je kafa, po nas, dobro prošla. Bio je to običan neformalni razgovor “drugova na istom zadatku”. Ali kao stari supovac, Muradif je ipak našao načina da me podsjeti kako mi je izašao u susret kad je trebalo “srediti” papire za pasoš jednom mom školskom drugu, inače političkom osuđeniku. Meni “za hater” dobio je papire iako se, po Muradifu, radilo o “škakljivom slučaju”. Upravo zbog te “škakljivosti», ovdje ću napraviti jednu malu digresiju. Ukratko, moj školski drug iz gimnazije Reuf Devedžić, kao student Tehnološkog fakulteta u Tuzli, negdje sredinom 1971. godine, zabrljao je “politički” i sa grupom svojih jarana odležao podebelu kaznu zatvora. Dugo iza toga vukli su mjeru zabrane odlaska u inostranstvo. Znao sam za taj slučaj, koji je bio, zapravo, izfabrikovan iz ništa. Zato sam bez oklijevanja, kad mi se Reuf obratio za pomoć, otišao kod Muradifa

da ga zamolim da mu daju papire potrebne za pasoš. Na Muradifovo traženje, potpisao sam nešto kao garanciju za svog druga Reufa. Dobio je pasoš i mogao je rahat otputovati poslom u Italiju kao član poslovodnog odbora Rafinerije nafte Bosanski Brod, gdje se nakon zatvora i završetka fakulteta skrasio. Ja bih vjerovatno, sve to definitivno zaboravio da me drug Muradif uz kafu kod Glavnog nije "kulturno" podsjetio da bi mi mogao još nekada zatrebati. "Živi smo ljudi". To je bilo dovoljno da u svim svojim narednim emisija više ne spominjem SUP i miliciju, ni po zlu, ni po dobru. Daleko im lijepa kuća.

Efekti naših zvučnih efekata

Nekako baš u to vrijeme u naš radio stigao je, nekad ranije poručen paket tonskih snimaka (traka), u čijem se katalogu nalazilo na stotine najrazličitijih tonskih efekata: od cvrkuta raznih vrsta ptica, škripe automobilskih kočnica, atmosfere na prepunim stadionima, pa do pucnjave, detonacija, rata, kišnih pljuskova, fijuka vjetrova, talasanja mora... Za nas je to bilo veliko osvježanje i tehnička pomoć za tonsku ilustraciju pri čitanju i snimanju raznih književnih tekstova, pravljenju reportaža, dramskih sadržaja, skečeva itd. Pregledavši te kataloge, zaključio sam da u njima ima idealnog materijala i za moje revijalne emisije "Mi sa vama nedjeljom" i "I tome slično". Sjećam se da smo tim zvučnim efektima "donili" razne priloge i tekstove kako u ovim zabavnim, tako i u nekim drugim mojim ozbiljnijim emisijama. Pustimo, na primjer, oštar lavež pasa, uz panično izgovorenu rečenicu "Oni dolaze". To je bila dosta efektna opomena nadležnim da nešto poduzmu. U svakoj emisiji imali smo po nekoliko takvih bisera, od kojih sam većinu pozaboravljao. Ipak, u sjećanju su mi do danas ostala dva. Prvi se odnosi na gračaničku poštu, a drugi na općinsku vlast.

"Topot konjskih kopita..." i pošta

Stariji Gračanlije se sjećaju, da se i poslije puštanja u saobraćaj novoprosječene i asfaltirane ceste do Sočkovca, poslije 1970 godine,

pošta iz Gračanice do željezničke stanice Sočkovac prevozila konjskom zapregom kao i u vrijeme austrougarske uprave... Nikom nije bilo jasno zašto se pošta u tom pogledu nije malo modernizovala. Bilo je neshvatljivo da tako jaka državna firma nije mogla nabaviti kakvo prikladno motorno vozilo. Smatrali smo da poštanska zaprega u vrijeme poodmakle motorizacije pomalo udara i na dobar imidž Gračanice. Bilo nam je teško doći do informacije kada će se sve to malo modernizovati jer je uprava pošte, kao i danas bila negdje na višem nivou. Naivno vjerujući da u tom pogledu možemo potaknuti neke promjene, u jednoj od emisija "I tome slično", napravio sa sljedeću "caku": nakon dobre muzičke numere, pustio sam dvominutni tonski efekat "Topot konjskih kopita po asfaltu" i po njemu, koliko se sjećam, sljedeću rečenicu: "Poštovani slušaoci, ovo nije snimak obične konjske zaprege, već one iz austrugarskog doba, kojom se otprema pošta od Gračanice do željezničke stanice Sočkovac." Dva dana kasnije, glavni urednik me je obavijestio da je zbog te male naivne cake" imao veliku prepirku sa upravnikom pošte koji je zaprijetio da će nas tužiti za uvredu ustanove. Tužbe nije bilo, a i mi smo poštu ostavili na miru...

Kako su odbornici rezali Budžet opštine

Jedne godine, sticajem okolnosti, Opština je dobro kasnila sa usvajanjem budžeta... Sa više sjednica prijedlog je vraćan na doradu, odbornici su se do beskonačnosti natezali oko nekih stavki Budžeta. Doguralo se tako čak do juna iako se budžet po zakonu morao usvojiti do kraja marta kao i danas. Bio sam zadužen za izvještavanje sa tih sjednica, koje su mi, usput rečeno, bile jako dosadne. U neko doba, to natezanje sa Budžetom počelo me i nervirati, pa sam u jednoj od svojih emisija, ne znam kako mi je to palo napamet, pustio efekat "Rezanje drveta velikom šumskom žagom (testerom)", uz poziv slušaocima da se sami, "evo ovdje na licu mjesta" uvjere kako naši vrijedni odbornici režu budžet "nata-

Omer Hamzić - na novinarskom zadatku

nane”. Nisam očekivao da će ta mala satirična opaska imati tako veliki odjek i da će toliko pogoditi naše opštinare. Za razliku od nekih drugih slučajeva, koji su se rješavali “drugarskim razgovorom” sa glavnim urednikom ili nekom blažom kritikom na Programskom savjetu, ovoga puta ja sam se lično nadrljao kao neposredni “izvršilac djela”. Naime, dva tri dana nakon emisije, preko svoje sekretarice, pozvao me na razgovor tadašnji sekretar opštine Dušan Raković... Nikad nisam mogao “iskopati” da li ga je na mene usmjerio Ešref Čurić kao glavni urednik, kojem je već bilo dosadilo da zbog mene i te emisije “vadi kestenje iz vatre” ili je to bila odluka samog sekretara Rakovića. Iako mi ništa nije rečeno, istog trenutka znao sam zašto me zove drug Dušan. Na “drugarsku kafu”, zasigurno ne... Kao sekretar opštine u to vrijeme drug je Dušan kotirao kao važnija lokalna “mufna”, pred kojom su drhtali mnogi općinski službenici. Bio je vječito namrgođen, ne baš prijatan u

razgovoru, besprijekorno obučen, birokrata sa bijelom košuljom i obaveznom kravatom, u nekim poslovima, posebno kadrovskim, moćniji i od samog predsjednika opštine...

Čim sam otvorio vrata njegove kancelarije, počeo je galamiti ne ponudivši me ni da sjednem. Pitao me da li sam ja smislio ono sa testerom na lokalnom radiju. Kad sam mu rekao da sam ja autor te emisije, pokušavajući mu objasniti da je to bila jedna obična šala, još više je povisio ton, unoseći mi se u lice: “Ko si ti da se šegačiš sa vlastima...” Zaprijetio mi je da se trebam pripaziti i tako redom. Bio sam zbunjen, nisam mogao doći do riječi. Nije mi se dalo da mu jednostavno okrenem leđa i izađem... Pojednostiti sam vremenom zaboravio. Sjećam se da sam zbog toga morao na “raport” i kod direktora Nesiba, što ranije nikad nije bio slučaj. Iako je pokazao razumijevanje i bio na mojoj strani, ipak m Nesib me je “drugarski” zamolio da malo pripazim... Obećao sam.

ODLAZAK IZ NOVINARSTVA

Bez obzira na sve te, povremene, neugodnosti, moram reći da sam u novinarskom poslu našao sebe iako "nisam za to učio školu". U prvom redu, nikad nije bilo dosadno, svaki dan se događalo nešto novo, ko je želio mogao je ispoljiti svoju punu kreativnost i znanje, mogao sam učiti. Uz sve to biti i koristan zajednici. Uživao bih kada bih u nedjeljna jutra, prolazeći polupraznim ulicama grada, slušao skoro sa svakog otvorenog prozora ili balkona poznate akorde "I tome slično". Kao kreatoru, uredniku i voditelju te emisije, meni je to bilo najveće priznanje.

Naravno, sve spomenute i slične dogodovštine, kad se posmatraju iz današnje perspektive, doimaju se smiješno, naivno i bezazleno, takoreći dječja igra. U onim vremenima nije bilo baš tako. Iako su tih sedamdesetih godina demokratski procesi u našoj zemlji ulazili u takozvano zrelo doba samoupravljanja, našim čaršijama još uvijek su "drмали" mali partijski moćnici. demokratska svijest i praksa teško se probijala u svakodnevnoj praksi. Istina, odavno nije bilo cenzure u sredstvima informisanja. U nama je, međutim, još uvijek postojala samocenzura, koja je po svojim efektima nekad bila gora od cenzure.

Moji mali "ispadi" u spomenuti zabavnim emisijama ni na koji način nisu negativno uticali na moje napredovanje u poslu. Vagalo se, izgleda i cijenilo, moje pisanje u ozbiljnim programima, posebno političko-informativnim na našem radiju. Nakon dvije godine, prestao sam biti pripravnik, pretpostavljeni rukovodioci cijenili su moju stručnost, odgovornost. Već sam u to vrijeme stekao dobru reputaciju i kao stalni dopisnik sarajevskog "Oslobođenja" sa šireg područja Gračanice. Uz sve to bio sam aktivan u organizaciji Saveza socijalističke omladine i Socijalističkog saveza, bio član najvišeg općinskog rukovodstva i jedne i druge organizacije. Krajem 1976. godine izabran sam na profesionalnu funkciju predsjednika Opštinske konferen-

cije Saveza socijalističke omladine. Ugovor je bio da se poslije isteka dvogodišnjeg mandata ponovo vratim na poslove i radne zadatke novinara urednika u Radio Gračanicu.

Moj povratak bio je nešto drugačiji.

Postao sam direktor Narodnog univerziteta 1. 3. 1978. godine.

II

BITI "GLAVNIJI" OD GLAVNOG UREDNIKA

Najmlađi među direktorima

Iako sam kao predsjednik Opštinske konferencije Saveza socijalističke omladine, a samim tim i kao dio tadašnje uže opštinske političke vrhuške znao da je, poslije odlaska Aleksandra Popovića sa funkcije direktora Narodnog univerziteta, na kojoj je naslijedio Nesiba Sumana, ta funkcija ponovo ostala ponovo upražnjena, bio sam ne malo iznenađen kada su mi Opštinskom komitetu (sekretar komiteta bio je Đorđo Panić, a sekretar Mustafa Suljagić) saopćili da mene planiraju rasporediti na tu upražnjenu direktorsku funkciju.. Iz iskustva sam znao da u takvim situacijama nema puno prostora za razmišljanje. Formalno, bila je to ponuda, u stvarnosti naređenje koje nije bilo uputno odbiti. S jedne strane, tu sam ponudu doživio kao priznanje, s druge kao veliki izazov, a možda i preveliki zalogaj. Rizik je bilo sa nepunih 28 godina i pet šest godina radnog staža prihvatiti tako odgovoran posao. Tokom razgovora "drugovi" su me ohrabivali govoreći da sam u prednosti, jer sam već radio u tom kolektivu kao novinar Radio Gračanice, da poznajem prilike, ljude itd. Ja, opet u tome nisam vidio nikakvu prednost, naprotiv. Pitao sam se kako ću biti direktor svom dojučerašnjem šefu, glavnom uredniku Radiostanice, koji me primio u posao, kako ću sa "tako malo godina" i još manje iskustva biti nadređen "starim vukovima", od kojih su mi neki po godinama mogli biti djedovi... Zato sam i zamolio "drugove" da mi ostave dan-dva za razmišljanje, prije nego što se

konačno izjasnim. “Drugovi” su to prihvatili pošto ionako nije bila neka prevelika hića. Tako smo se i rastali.

Čim sam se vratio u kancelariji, na moje veliko iznenađenje, javio mi se telefonom sekretar komiteta Mustafa Suljagić i rekao mi da nipošto ne odustajem pošto je primijetio da se nešto kolebam. “Nego spremaj dokumente, konkurs je u toku. Nemoj slučajno da bi zakasnio sa prijavom.”

Nisam zakasnio.

Povjerenje “ključnih asova”

Na dužnost direktora Narodnog univerziteta stupio sam 1. 3. 1978. godine. Kako je dotadašnji direktor već bio otišao, zatekao sam u “firmi” prilično nesređeno stanje. Nije bio usvojen ni završni račun za prethodnu, a ni plan rada za tekuću godinu. Ni kadrovska situacija nije bila baš najbolja. “Firma” nije imala ni sekretara, a ni šefa računovodstva, čak ni honorarno – što je za mene, potpuno neiskusnog za finansijsko poslovanje preduzeća i bio najveći problem. Na pozicijama šefova ključnih radnih jedinica bili su puno stariji ljudi, od koji su neki u meni još uvijek gledali pripravnika. Pitao sam se kako će me sada prihvatiti kao direktora. Centar za obrazovanje vodio je Fuad Spahić, Centar za marksističko obrazovanje Pero Sarajlić (koji će kasnije preuzeti Miralem Ustavdić), Centar za selo Savo Petrović, Radiostanicu Ešref Čurić, Biblioteku Hidajeta Rešidbegović i Kino (Bioskope) Kasim Kusturica. Kolektiv je tada imao oko 40 zaposlenih.

Odmah po dolasku, počeo sam izgrađivati dobru komunikaciju i lijepe međuljudske odnose, posebno među vodećim kadrovima ustanove. Bio sam dobro prihvaćen i podržan od svih članova kolektiva, tako da sam relativno brzo savladao taj kompleks nadređenosti mnogo starijim ljudima od sebe. Tako je stanje ostalo sve do kraja mandata. Nastojao sam da budem prisutan u svakoj radnoj jedinici, da zajednički unaprijedimo djelatnost, napravimo određene pomake u pozitivnom pravcu. Posebnu pažnju usmjerio sam na

Radiostanicu, Biblioteku i Centar za kulturu, koji je trebalo ubrzano razvijati, nakon prihvatanja novog Doma kulture u sastav Narodnog univerziteta.

Obrazovni centri

Bile su to godine u kojima smo uspjeli razviti vrlo široke aktivnosti u svim procesima rada. U Centru za obrazovanje, osim tradicionalnih kurseva za radnička zanimanja (trgovci, zidari, tesari, keramičari itd.), u saradnji sa inženjerima “Feringa” razvijali smo kurseve dizaličara i po odobrenju Republičkog sekretarijata za obrazovanje, organizovali kurseve za polaganje ispita za stručno obrazovanje polukvalifikovanih radnika. Uz registrovanu Osnovnu školu za obrazovanje odraslih, pri Univerzitetu su radila odjeljenja Pedagoške akademije iz Tuzle i Banjaluke, te odjeljenje Više ekonomsko-komercijalne škole iz Brčkog. Najbolje finansijske rezultate za vrijeme mog mandata postizali smo kroz organizovanje kurseva dizaličara i seminara za polaganje ispita za polukvalifikovane radnike.

Istakao bih i mnogobrojne aktivnosti na selu: kurseve za poljoprivredne proizvođače, zdravstveno prosvjeđivanje, kurseve krojenja i šivenja, kurseve takozvanog “sanitarnog minimuma” u ugostiteljstvu itd. Sava Petrović je sjajno vodio tu djelatnost.

U oblasti marksističkog obrazovanja razvili smo političke škole Saveza komunisti i sindikata, te razne seminare za delegate i delegacije po mjesnim zajednicama i preduzećima...

Izveštaji iz tog perioda pokazuju da smo u raznim obrazovnim oblicima za odrasle obuhvatali po nekoliko hiljada polaznika godišnje.

“Bibliobus” u pogonu...

I u ostalim radnim jedinicama došlo je do unapređenja rada. Mnoge moje inicijative prihvatili su i dalje ih razrađivali moji saradnici. Tako je Biblioteka, uz svoja redovna odjeljenja za odrasle i djecu u Gračanici i jedno odjeljenje u Bosanskom Petrovom

Selu, razvijala pokretne i terenske biblioteke u nekoliko gračaničkih većih preduzeća. Da bi se što više približili čitaocu na selu, inicirao sam kupovinu i uvođenje takozvanog "Bibliobusa", većeg kombija, opremljenog policama, napunjenim knjigama, koji je po ustaljenom "redu vožnje" redovno obilazio petnaestak većih sela na općini, nudeći na licu mjesta knjige čitaocima. Bio je to gotovo jedinstven i pozitivan primjer u bibliotekarstvu Bosne i Hercegovine. Za potpuni uspjeh stavku jednog poduhvata najviše je zaslužan Omer Hadžić, koji je bio i bibliotekar i vozač "Bibliobusa", dobro poznavao teren i znao odabrati knjige za svoje čitaoce na selu.

Obnova knjižnog fonda

Za kupovinu knjiga i obnavljanje knjižnog fonda u Biblioteci uvijek je bilo malo sredstva koja su se jedva. "na kašičicu", izdvajala iz opštinskih fondova. Da bi pristupili Fondu za obnavljanje knjižnog fonda i opremanje biblioteka "Ivo Andrić", pokrenuo sam inicijativu za prikupljanje namjenskih sredstava za te svrhe i to ne za jednu, već za nekoliko narednih godina. Smislio sam da se obratimo za pomoć i podršku nekim institucijama i samoupravnim interesnim zajednicama, za koje sam smatrao da bi mogli, prema svojim prihodima, u jednom dužem kontinuitetu, izdvajati neka manja sredstva u te svrhe. Računao sam na Skupštinu opštine (ne budžet), Opštinski komitet Saveza komunista, Opštinsko vijeće Saveza sindikata (koji su raspolagali značajnim sredstvima od članarine), te na samouprave interesne zajednice osnovnog obrazovanja i kulture. Moji zahtjevi i obrazloženja sa konkretnim programom, naišli su na razumijevanje i podršku u tim organizacijama i institucijama. Da bi smo osigurali stabilnost finansiranja, potpisali smo Samoupravni sporazum (to je ustvari zajednički ugovor svih spomenutih subjekata sa razrađenim pravima i obavezama, te iznosima sredstava koja će svaki od njih uplaćivati na godišnjem nivou) preko kojeg smo prikupljali značajne iznose namjenskih sredstava.

Sa tim sredstvima konkurisali smo na sredstva iz fonda "Ivo Andrić" u Sarajevu i tako za dva i više puta uvećavali svoje budžete za nabavku knjiga. Rezultati su relativno brzo bili vidljivi. Svake godine u našu biblioteku pristizale su obimne pošiljke novih knjiga, naročito đачke lektire, sa tadašnjih sajмова i od najvećih izdavača u zemlji. Tome zahvaljujući, naša biblioteka je po svim parametrima bila među najboljim opštinskim bibliotekama u Bosni i Hercegovini.

Spašavanje muzičke škole

U okviru kulturne djelatnosti Narodnog univerziteta, godinu dvije prije mog dolaska na funkciju direktora, počela je da radi osnovna muzička škola, koju sam zatekao sa dvoje zaposlenih, ali sa neriješenim statusom i bez stabilnih izvora finansiranja. Prosvjetna inspekcija je upozoravala da se status škole dovede u sklad sa Zakonom ili da se škola potpuno ugasi. Procjenjivao sam da bi za kulturni život Gračanice bilo šteta ugaziti školu, koja je tek za godinu-dvije trebalo da ostvaruje vidljive rezultate. Problem statusa škole nije bilo lahko riješiti. Kako zakonski nije bilo moguće da škola ostane u sastavu Narodnog univerziteta, probali smo da ta odjeljenja formalno pripojimo nekoj drugoj muzičkoj školi, prvenstveno u Tuzli, potom u Tešnju, ali u tome, iz objektivnih razloga, nismo uspjeli. Paralelno s tim pokušajima, stvarali smo klimu na općini da se muzička škola uklopi u redovan sistem osnovnog obrazovanja na opštini, što je napokon i prihvaćeno. Tako je muzička škola definitivno spašena, nastavljajući da "živi" u školskom sistemu opštine do današnjeg dana. Njeni tragovi itekako su vidljivi u kulturnom životu Gračanice.

U novom domu kulture

U prvoj godini moga mandata, 1978. godine, nakon svečanog otvaranja i poslije izvjesnog natezanja, u sastav Narodnog univerziteta, ušla je prva, a sljedeće godine i druga faza Novog doma kulture. Iako su neki zagovarali da se Dom kulture organizuje kao

posebna javna ustanova, kasnije se pokazalo da je varijanta sa Narodnim univerzitetom, ipak bila najbolja. U euforiji gradnje, očekivalo se da će izgrađeni objekat sam po sebi pokrenuti kulturni život u Gračanici, da će postići samofinansiranje itd. Ja sam odmah u startu pokušavao objasniti nadležnim da je to velika zabluda. Da bi Dom kulture bio u svojoj pravoj funkciji morala su se osigurati nova, namjenska sredstva i stabilni izvori finansiranja za njegove programe i njegovo održavanje. Upravo zbog spomenutih shvatanja nailazio sam kao direktor na velika nezamisljivanja i opstrukcije, posebno u opštinskim organima. Nije bilo lahko ubijediti pojedince da ne mogu udati "ljepoticu bez ruha".

Dolaskom Bege Mehurića za rukovodioca Doma kulture, svi ti problemi počeli su se postepeno rješavati. Zajednički smo napravili prvi programski profil Doma kulture kao radne jedinice u okviru Narodnog univerziteta, obilazili smo slične ustanove, kupili iskustva iz Banja Luke, Bugojna, Vlasenice... Ubrzo su došli i prvi rezultati. Broj i posjećenost pozorišnih predstava iznenadila je i mnoge optimiste. Kulturni život u Gračanici obogaćen je mnogim i novim muzičkim i likovnim sadržajima, oživljavao se rad kulturno-umjetničkih društava na općini, dobili smo Festival amaterskih pozorišta Bosne i Hercegovine...

Što se tiče bioskopa, posebno sam se zalagao za kvalitet repertoara, proširenje i unapređenje kinofikacije sela, inicirao nabavku nove i obnavljanje postojeće opreme, tehničko opremanje pozorišne dvorane u Domu kulture za prikazivanje odabranih predstava... Počeli smo sa odabranim revijalnim filmskim sadržajima u Domu kulture.

Opremanje Radiostanice

Budući da je moja baza u kojoj sam zasnovao svoj prvi radni odnos bila Radiostanica, sasvim je normalno da sam kao direktor najviše pažnje i poklanjao toj radnoj jedinici. Već po prvom šestomjesečnom obračunu, na

moj prijedlog izdvojena su značajna sredstva za dopremanje i plaćanje tehničke opreme koju je Ešref Ćurić bio poručio prije mog dolaska na direktorsku funkciju. Kako nije bilo dovoljno sredstava, sjećam se da smo "zatvarajući" tu investiciju, morali napraviti i neki manji finansijski prekršaj koji smo nekako "lobovali" zahvaljujući uputama Milorada Stjepanovića, zv. Rusa, kojeg sam u međuvremenu honorarno angažovao za šefa računovodstva. Milorad Rus je, inače, bio moj prvi učitelj finansija i finansijskog poslovanja preduzeća, čije lekcije, koje mi je davao uz čašicu vinjaka, pamtim i danas. Nabavili smo i platili kvalitetnu studijsko-režijsku opremu ("Lenco" magnetofone i gramofone), novu miksetu, dva reporterska magnetofona marke "Uher" i još neke sitnije tehničke opreme... Zahvaljujući toj novoj opremi, program je u tehničkom pogledu bio mnogo kvalitetniji. Ta će oprema biti uništena u poznatoj diverziji u samo predvečerje rata 1992. godine.

"Delegatski bilten"

U vrijeme mog mandata došlo je i do značajnih kadrovskih promjena u Radiostanici. Već sredinom 1989. godine Ešref Ćurić odlazi na novu dužnost. Na radno mjesto glavnog urednika primili smo Mehmeda Imširovića, a nešto kasnije novinarsku ekipu pojačava Hasan Čalić, dolazi i Univerzitetov stipendista Dragan Kuzmanović.

Što se tiče Radiostanice, u mojim planovima bilo je pokretanje jedne novine u okviru postojeće Redakcije. Međutim, za to proširenje nije bilo ni kadrovskih ni finansijskih preduslova. Po dolasku Imširovića, prvi preduslov donekle je ispunjen. Pitanje finansiranja bilo je nešto složenije. Na dodatna sredstva iz općinskih fondova nije se moglo računati. Moji pokušaji da u političkim strukturama opštine dobijemo podršku nisu uspjeli. Bilo je to ipak preambiciozno imajući u vidu da ni redovno finansiranje Radiostanice nije bilo sistemski riješeno. Uvijek je nedostajalo od 30 – 50% potrebnih sredstava

koja su se namicala iz vlastitih izvora, najviše od reklama. Za izdavanje i štampanje novine imali smo načelnu podršku u društveno-političkim organizacijama, ali niko nije imao ideju kako obezbijediti dodatna sredstva.

Da bih na neki način neutralizirao sve one koji su se protivili da se u opštinski budžet unosi neka nova troškovna stavka, sa argumentacijom da ta novina nije ni potrebna, pala mi je napamet ideja da onda, umjesto novine, radimo samo neki bilten koji bi se solidarno finansirao sredstvima iz opštine i samoupravnih interesnih zajednica i dominantno tretirao aktivnost njihovih samoupravnih organa i tijela, u prvom redu njihovih delegatskih skupština. Takav moj prijedlog prihvaćen je u Opštinskoj konferenciji socijalističkog saveza kao općepolitički stav o potrebi pokretanja jednog delegatskog biltena kao petnaestodnevnog printanog glasila. Nakon toga, uradili smo programsku koncepciju, sa prijedlogom finansiranja koji smo u obliku samoupravnog sporazuma (zajedničkog ugovora) ponudili navedenim subjektima na usvajanje, slično kao i za biblioteku. Programskom koncepcijom definisan je profil lista sa nazivom "bilten", a samoupravnim sporazumom (koji je po konceptu kao i onaj za biblioteku) utvrđen je stabilan izvor finansiranja glasila. Naručioc i finansijeri su bili zadovoljni kao i obični čitaoci. Tako je Gračanica dobila svoju prvu ozbiljnu novinu. Prvi broj izašao je 14. 9. 1979. godine. Zahvaljujući stabilnim izvorima finansiranja, do kraja 1983. godine izašlo je 100 brojeva, koji su ukoričeni i sačuvani u Narodnoj biblioteci. Nakon stotog broja nastupila je kriza finansiranja, pa je sve rjeđe izlazio, da bi se, koliko se sjećam potpuno "ugasio" početkom 1987. godine. "Delegatski bilten" danas je gotovo potpuno zaboravljen. Vrijeme je odavno pregazilo i njegovu koncepciju i njegov naziv. Unatoč tome, ostaje kao jedan od rijetkih pouzdanih izvora za proučavanje historije jednog vremena i sudbine jednog neuspješnog

društvenih sistema (delegatskog) – na primjeru jedne opštine, to jest na mikro planu.

Sa funkcije direktora Narodnog univerziteta otišao sam na dužnost sekretara Samoupravne interesne zajednice za osnovno obrazovanje 1. 9.1981. godine, prije isteka mandata. Time sam se zauvijek oprostio i od Univerziteta i od Radiostanice.

MOJA PORODIČNA TRAGEDIJA

Iako sam poslije odlaska iz Narodnog univerziteta i Radiostanice, kroz sve te godine radio mnoge poslove koji nisu imali nikakve veze sa novinarstvom, ja nikad nisam, sve do danas, prestao biti novinar (jednom novinar, uvijek novinar!), niti sam prekidao kontakte sa svojom prvom "firmom", pogotovo sa Radiostanicom, njenim urednicima i ostalim uposlenicima. Pratio sam njihove programe, kritikovao, ukazivao, ponekad nešto i pisao. Te su veze bile naročito pojačane tokom agresije i rata (1992-1995) i moga aktivnog angažmana u Redakciji ratnog lista "Biljeg vremena" (1993 – 1995). "Krivac" za to je najviše bio komandant Operativne grupe 2 A BiH (Gračanica) Osman Puškar, koji me je "usred rata", na svoj način iskritikovao zato što sam se pasivizirao, zato što ništa ne pišem, što se ne oglašavam putem lokalnog radija... Da bi se nekako odbranio, odgovorio sam mu da je na ovakvom belaju malo koristi od pisanja, da treba nabavljati oružje i materijalna sredstva za odbranu. Na to mi je oštro protivrječio i u svom stilu nazvao me običnim laikom, koji nema pojma šta je to ratno informisanje i propaganda, napao me da sam malodušan, ovakav i onakav... Da bi sve to još bolje "začinio", dobro se sjećam, rekao je i ovo: "Znaš li čovječe, da jedan dobar tvoj komentar može nekad postići bolje efekte od napada čitavog bataljona vojske?" Premda sam bio više nego uvjeren da u tome, kao i obično, debelo pretjeruje, niti sam mu odgovorio da znam, niti sam ga više šta pitao...

Shvatio sam to i kao ukor i kao prijateljsku zamolbu koju nije red ignorisati, pa sam

○ KRUGOVI BILJEGA ○

1463. - 1993. GODINA JEDNA ISTORIJSKA PARALELA

Krugovi "Biljega" 1463. i 1993. U danima kada su se postavljala pitanja biti ili ne biti ove nesretne zemlje, na čijem su se tlu od pamtivijeka sudarali svjetovi sa svojim tragičnim različitostima i sličnostima, molitvama i mitovima, 530-ta godišnjica njenog pada pod Turke, osim izvjesne istorijske simbolike, ništa posebno ne mora da znači.

Na ovom teškom vaktu i zemanu vjerovatno se malo ko i prisjeti tog uistinu velikog sudara dva različita svijeta čije dalekosežne istorijske posljedice i te kako još i danas osjećamo.

Razmišljajući upravo o tim posljedicama, ja sam se prisjetio jedne zanimljive istorijske analogije (koju sam prolijetos pročitao u nekim novinama) između 1463. god. kada "Bosna šaptom pada" pod Turke, uzaludno iščekujući pomoć od tadašnje Evrope i godine 1993. kada Bosna bukvalno nastaje pod udarcima tiranina, opet pred licem ravnodušne Evrope i ostatka svijeta. Ima neke tragične sličnosti i između posljednjeg bosanskog kralja Stjepana Tomaševića, koji te daleke 1463. godine "ostade i bez zemlje i bez glave" i prvog demokratski izabranog predsjednika Bosne i Hercegovine, koji polako ostaje bez zemlje, iščekujući i suviše dugo neku pomoć sa strane. I jedan i drugi su predhodno ispunili sve zahtjeve Evrope: da bi mu

Rim priznao krunu, Kotromanić je morao prvo protjerati svoje sunarodnike patarene, čvršće prigrliti katoličanstvo i otkazati plaćanje danka Turcima. Da bi mu Evropa priznala suverenitet, Izetbegović je takode morao ispuniti određene kriterije provesti referendum i sl. I u jednom i u drugom slučaju, međutim Evropa Bosni nije pružila ruku spasa.

Bez sumnje, to je zanimljiva analogija kojoj bi se možda i moglo što šta prigovoriti, ali i ozbiljnije o njoj progovoriti. Od toga, međutim, Bosni danas ništa neće biti lakše, a što se Evrope tiče, njoj je i onako svejedno. Ona će već nekako naći načina da miri svoju nečistu savjest, nade neko opravdanje za svoje nečinjenje, koje je ohrabrilu zločince i još uvijek ih inspiriše na nova zločinstva i definitivno uništenje Bosne.

I prosječan srednjoškolac zna da poslije pada Bosne 1463. godine u Evropi "ništa nije bilo kao prije". Niko ne zna šta će biti poslije ovog rata za Bosnu. Istorijske paralele i onako nisu uvijek umjesne. Jedno je, međutim, izvjesno: bez Bosne bi u Evropi zavladao takav nered i duhovni fukaraluk koji ona ne bi mogla podnijeti. Zato je uprkos svemu; Bosne danas više nego ikada.

Omer Hamzić

"Biljeg vremena" br 3, od 1. 10. 1993., str. 11, Članak O.H. "Jedna istorijska paralela"

nedugo nakon toga počeo objavljivati svoje ratne priloge i komentare na Radio Gračanici, potpisane sa punim imenom i prezimenom. U mnogim sam se pitao gdje su se posakrivali ti “naši” ozrenski partizani dok su njihovi potomci, pod četničkim oznakama, udarali granatama po Gračanici, otkuda tako otrovne i krajnje uvredljive riječi i pjesme sa talasa srpskih radio stanica, među kojima je po pesinluku prednjačio Radio Ozren, kako je moguće da Ozrenci ruše fabrike po Gračanici koje su ih do juče hranile... Ubrzo nakon objavljivanja prvih mojih radio priloga, počeli su mi stizati odgovori od urednika “Srpskog Radija Ozren”, Ozrena Jorganovića, koji je do rata živio sa porodicom u Gračanici i radio kao novinar Radio Gračanice...Možda sam ga i ja primio u posao, više se ne sjećam... Još prije izbijanja neprijateljstava, on se našao na Ozrenu i brzo “proslavio” kao četnički megafon “baršunastog glasa”, koji je za svoje poganluke “isporučene” putem talasa Radio Ozrena, sjećam se, koristio originalan naziv: “apaurin za džihadlije”.

Svakodnevno je istresao uvrede i prijetnje, izmišljao razne priče i otrovne narative, plasirao ih sa odvratnim cinizmom i mržnjom... Za mene je, sjećam se, govorio da sam “profesor na baterije”, nekadašnji komunistički aparatčik i tipičan primjer “komunjare”, koja se prodala hodžama itd. Mnogo toga sam već zaboravio valjda zato što svemu tome nisam ni pridavao neki osobiti značaj. Nikad mu nisam direktno odgovarao, ne želeći da se spuštam na nivo jednog „napaljenog“ nacionaliste, koji je do patoloških razmjera mrzio sve što nije bilo srpsko.... Drugi su prolazili mnogo gore od mene. Pored istaknutijih ličnosti iz tadašnjeg ratnog rukovodstva Gračanice, žestoko je i pogano vrijeđao Omera Delića kao urednika Radio Gračanice, napadao je i prozivao druge svoje bivše kolege, čak i rijetke Srbe koji su ostali u Gračanici, časteći ih putem “etera” raznim pogrđnim imenima (Brankovići, Alijini Srbi, srpske poturice itd.)..

U tim teškim vremenima, važno je bilo ostati normalan i sačuvati svoj obraz i obraz naroda koji se branio od takvog zla. Nisam se puno obazirao na poruke od Ozrena sa Ozrena. Nastavio sam povremeno objavljivati svoje priloge na Radio Gračanici, a kasnije i u ratnom listu “Biljeg vremena” kao aktivniji član njegove redakcije.

A onda se desila tragedija...

Negdje između akšama i jacije, 14. decembra 1993. godine, oglasile su se sirene, a zatim krenulo ko zna koje po redu granatiranje Gračanice... Zatekao sam se u prizemlju porodične kuće sa suprugom i svoja dva sina. Porodica je, srećom, bila na okupu... Sjedeći u mraku, kao i obično, očekivali smo da će se situacija brzo smiriti... Ali te kobne večeri mira nije bilo... Eksplozije granata su se čule sve bliže i bliže... Zato smo i odlučili preći u susjednu prostoriju u kojoj smo se osjećali nešto sigurnije. To je, ustvari, bilo neko naše improvizovano sklonište, čiji su prozori bili zaštićeni daskama. Pokupili smo se tiho i kratkim hodnikom krenuli kroz mrak prema toj prostoriji. Išao sam naprijed, za mnom ostali...

I baš u trenutku kad sam otvorio vrata i pokušao zaleći, gruhnulo je tako silovito kao da je odjednom udarilo na desetine gromova, kao da je kresnulo na hiljade plavičastih svjetlica, kao da se desio strujni udar gigantskih razmjera. Padala je razbijena srca na sve strane... Sve u jednoj sekundi ili dvije...

Potom je sve naglo utihnulo. Ležao sam na podu, ukočen od straha. Ili nepodnošljivog pritiska iznenadne tišine. Nisam ni osjetio da mi krv lagano curi niz bradu i vrat... Čim sam malo došao sebi, počeo sam u nekom čudnom strahu tiho dozivati starijeg sina Edina... Znao sam da je išao prvi iza mene, ostalo dvoje za njim. Nije se odazvao... Nije se čuo ni pokret, ni dah, ništa... Samo mrak i crna slutnja. Kao da mi je neko zavezao oči crnom maramom. Nisam znao gdje je svijeca. Počeo sam u panici vikati... Pružao sam ruke uprazno, nasumice pipao po zidovima, po

Gračanica, januar 1994.

HAMZIĆ (OMERA) EDIN (1975 - 1993.)

Smrt. Riječ kao riječ suviše teška kao pojam, previše bolna. Hamzić Edin. Sin Omerov. Godina osamnaest. Nikad više. Ružno zimsko popodne bilo je i posljednje. Nedovršeni poslovi, zaustavljena traka života. Neispisana priča. Nedosanjan san. Čitav jedan svijet se ugasio zbog hira nekoga ko o životu ništa ne zna i ko nikad nije razmišljao o riječi tuga, suosjećanje, solidarnost.

Oni koji su poznavali ovog dječaka, momka, mladog čovjeka, znaju da je vrijedio koliko desetina američkih tinejdžera zbog čijih se probavnih problema diže puno vike i galame. O smrti mladog bosanskog čovjeka ni jedna svjetska agencija neće progovoriti ni riječi. Jednostavno, to nije interesantno i svijet zaokupljen svojom dokoli-

com ne dozvoljava da ga bosanska mladost i njeno stradanje uznemiravaju.

Hamzić Edin. Sin Omerov. Godina osamnaest. Učenik četvrtog razreda Gimnazije. Za njegove roditelje i one najbliže jedan. Inače, jedan od onih čiju smrt oni koji bi je mogli sprječiti gledaju mirno, gotovo sa prisutnim sadizmom. Plač majke, oca, brata zaglušuje i puni srca tugom koja se ne da mjeriti.

Na koga se, osim na Boga, možemo pozvati? Ko će nas čuti zatvorene u prostoru iz kojeg se vapaji ne čuju? Ko će vidjeti i čuti očaj i nesreću bosanskog čovjeka, dugu čitavu vječnost? Jer više vrijeme ne možemo mjeriti aršinima inače određenim za vrijeme.

Uzalud brišem riječi koje ne upućuju na jednog jedinog. Su-

više dugo tu da tuga jednog nije i tuga svih. Suviše boli da ne zaboli. I opet. Hamzić Edin. Sin Omerov. Godina osamnaest. Prekinuta mladost bosanskog djeteta. Tuga je postala sveprisutni i svevremeni gost kuće u kojoj je živio.

Za sutrašnji se dan spremio kao i za svaki drugi. Ali tog drugog dana nije bilo. I tu prestaje riječ. I tu svaka riječ oštricom noža prodire u tkivo čovjekovo.

I prva riječ ove riječi smrt puštoši svaku pomisao i ne nosi ništa što bi utješilo.

U ovom tekstu ispisano je Edinovo ime, ali mi u njegovom imenu i njegovoj sudbini čitamo i pamtimo sudbinu svih mladića i djevojaka Republike Bosne i Hercegovine, kojima je rat ugasio život, sudbinu koja je putokaz naše borbe za slobodu.

Redakcija

"Biljeg vremena", br. 10-11, febr. 1994., str. 5., Redakcijski osvrt povodom porodične tragedije Hamzića (autor Mirzet Hamzić)

podu. Napokon, osjetio sam pod rukom nepomično tijelo iz kojeg je šikljala krv.. Užas... Geler granate posred srca. Nije davao znake života. Izdahnuo je u krvi na mojim rukama.

Supruga i mlađi sin Mirza, slučajno su skrenuli u drugu prostoriju. Inače da su išli za nama... Ko zna. Ne smijem ni pomisliti.

Te kobne decembarske večeri, moga sina, maturanta gimnazije, ubilo je na licu mjesta, mene lakše ranilo.

I danas se pitam: zar nije moglo biti obrnuto, Bože...

Ne dočekao to ni jedan otac na svijetu. Nikad.

Neka žive sinovi.

....

Puno je godina prošlo, puno je granata u prošlom ratu palo na naše gradove sa srpskih

položaja. Mnoge su sa odložnim dejstvom, kao i ova što je ubila moga sina Edina. Jer, ja nikad nisam mogao odgonetnuti da li je to bila granata "lualica" ili je „namjenski“ bačena na moju kuću. Mene to i danas proganja. Ostala je sumnja da je to bio njihov odgovor na one moje komentare. Znam da pretjerujem, možda tim svojim tekstovima s godinama pridajem preveliki značaj. Mnogi su pisali, još oštrije i ubojitije od mene. Pa šta? Često se granatiralo nasumice, pa koga stigne. Sve to znam.

Ali ipak... Neko je morao biti u funkciji artiljerijske pripreme, navođenja, neko je morao biti inspiracija. Jedan od "uspješnijih" u toj ulozi, znam, mnogi znaju, bio je već spomenuti lik sa bradom, poznat pod imenom Ozren Jorganović (ili OJO). On je svojim

BILJEŽ 2

O guslarskoj tradiciji božijeg naroda

UMOBOLI - SA OKUSOM NOŽA I KAME IZ TAME

Nikad niko nije pjevao o vlastitom zločinu tako strasno k'o što četnik pjeva

P rodomom zemljotresa u Kaliforniji i velikih hladnoća u SAD, dvije prirodne katastrofe u kojima je bilo blizu 40 ljudskih života, na jednoj ovdaljezijskoj radio-stanici to je objavljeno gotovo kao radosna vijest, preporučena komentarem u stilu: "Eto, vidite, i Bog kažnjava Amerikance zato što ne podržavaju pravdu u borbi sa Srbima". Komentar ovom komentaru puzom priznemo cinizma i vulgarnog likovanja nad nesrećom nepoznatih ljudi koji možda nisu ni šuli za Srbe - zaista nije potreban. On samo pokazuje dokle može ići poživljenje jednog duha, nešto anticitiviliacijsko i prljavo što se na ovim prostorima svakodnevno gudi kao propaganda ovdaljezijskih četnika, vješto orkestrirana iz jednog centra posuvraćane svijesti i ljudske svijesti, pozornog morala i bez trunke elementarnog ljudskog poštenja i pameti.

U početku ovog rata mnogi dobrosmjerni ljudi mislili su da je u pitanju samo propaganda četnika, koji su sve do juče za Srbe zvaniti bili najveći izrodi svog naroda, te da sva ta zaglušujuća i krajnje prizemna halabuka nema veze, čak i da vreda elementarna osjećanja naroda u čije se ime i podigla. Taj narod se, međutim, nije podigao ni protiv četnika, ni protiv njihove propagande, ni protiv užasnih nedjelja koje počinile po ovoj zemlji, taj narod ih je, ustvari, svojim šutnjom ohrabrio i snažno podržao. Naravno, nije moguće da sva narod ode u izrode, kao što nije moguće da sve ovo ne vidi i ne čuje, ma koliko bio zaslijepljen propagandom koja spratvo i svetosavije identifikuje sa četništvom i četnicima. Nepristrasna istorijska nauka davno je dokazala da su četnici bili vjerski zli, u ovom bosanski ratu oni su to isto ponašali sa sramnim osmi, oni su i ovdje vjerski srpskog

naroda. Drugi i drugačije vjersku taj narod nije ni imao.

O dajuberaljama četničkim glavečinama koje je taj isti narod proglašio ratnim zločinima stičući epiteje partizanskih ustanika, pa i čitavih partizanskih krajeva, sada se pjevaju uz gude novokomponovane episke pjesme u kojima se ti dajuberalji srpski izrodi udišle na pjeđestalu hemilaca apatava evokolžnog, to jest hođanava. Ta narodna sočjenija više govore o narodu u kojem nastaju, nego o četničkim likovima o kojima se i onako sve zna. Čitav Ozren, na primjer, sada hegi guslarsku poema o Cvjetinu Todiću, četničkom komandantu, koji je bio gospodar Ozrena od aprila 1942. godine, pa sve do kraja rata, pa i poslije rata kada je skorašao u rukama OZNE kao posljednji otpadnik svog naroda. Tokom čitavog perioda od onog do ovog rata na Ozrenu su se "orile" neke druge pjesme - o partizanskim komandantima, o dva Todora: Pančiću kojeg zaklale upravo po naredanju tog istog Todića, o Vojislavici - ratnoj, a naročito poražnoj legendi Ozrena, koji je ustanika partizansku tradiciju tog kraja u knjige stavio. O prokletstvu i otpadničtvu Cvjetina Todića, njegovoj izdaji i pogibju na spoznam sa ustanikom u Lipcu krajem juna 1942. godine, kao primjeru narodne izdaje, dosadavno je znalo malčene svako dijete na Ozrenu. Sada se o njemu pjevaju deseterci uz gude u stilu najbolje epike tradicije božijeg naroda - po Milicu od Mačve. Sve je isto kao nekad, čak ima i spoznava sa ustanikom s one strane Ozrena. Nedostaje samo Filip Viličić, a jedan Karadžić je već tu.

Neko možda glave, ako se i prilivate takvog društvenog pada, morat će udišiti dosta truda i napora da bi objasnili šta se to desilo u kolektivnom ponašanju naših

Ozrenaca pa da tako brzo zaborave i izbrili svoju slobodarsku partizansku tradiciju i njene ozrenske herije, te da počnu do nebesa uzdizati svoje dajuberalje narodne izdajnike kojih su se pred nama stidjeli, bar nam se tako činilo. Jedno je ipak sigurno: takozvana slobodarska - partizanska tradicija Ozrena čitavih 40 godina poslije onog rata bila je jedna velika prevra i laž, koju su na valju epičkih prilika tako vješto pothranjivali sami Ozreni. Jer su se njome obilato koristili. Ozren je, zapravo, u svojoj biti uvijek bio upravo ono što je sada, ovo je njegov folklor i poezija. Sve ono ranije bilo je lažno.

Cvjetin Todić, četnički vojvoda iz onog rata može poslužiti i kao ogledno sredstvo da bi se lakše dobrosmjernom strancu objasnio kako je Kraljević Marko, vjerni turski vazal koji se borio i poginuo na strani Turska, u srpskoj epikoj narodnoj tradiciji postao najveći epik nacionalni junak i pravdnik svih vremena. Istina, za transformaciju od običnog turskog vazala do najvećeg srpskog nacionalnog junaka Kraljević Marko je imao na raspolaganje nekoliko vijekova - sasvim dovoljno jednom narodu za vlastitu samobranu. Cvjetin Todić, međutim, put od ozrenskog izdajnika do ozrenskog junaka i srpskog pravdnika prvog reda, što jest, jest, prošao je sveže brzo u poređenju sa službenim Kraljevića Marka. Sve to više govori o duhu naroda koji proslavlja vlastite istorijske porane, nego o likovima našeg nesretnog Cvjetina i Marka.

To je, međutim, za neku drugu priču, a u okviru ove u kojoj govorimo o četničkoj propagandi i takozvanog slobodarskoj tradiciji i folkloru, moglo bi se ajklošiti i savremene četničke folklorne tvorčevine u stilu: "Moj je tajo po Bosni osvajač", "Moj je tata zločinac iz

rata, ko će imat mada dovest ga do suda", "Beđ Balija tu ti mosto nije, ide Milol sa Manjebe da te noćem bruje", "Došlo vreme da se Srbi svete, pa džamije sad u nebo lete", i slijed drugih folklornih bisera koji se do besvijesti vrte na talasima četničkih radio-stanica. Ove poruke iz srednja zločina i pakla bosanskog, bez obzira u koji kontekst ih stavljamo, najgloša su optužba za četničke satrape i njihove inspiratore na ovim prostorima. Nije, međutim, lako strancu prevesti značenje i saltinu tih umotvorina izniklih iz tame srednjecjekovlja, inkvizicije, burbaštva i davno zaboravljenih mitova u ime kojih se po ovoj zemlji čine tako užasni zločini.

Ne može se strancu prevesti miris noža i kame iz tame, tehnička klanja čovjeka nožem na tamare ili gelverom sa dajine, niti izraziti kolčina merenje i zločina o kojem svjedoče i ti umoboli. To nije propaganda, to je potvrda užasnog zločina kojim se čni ponose i kite, to postaje dio njihovog guslarskog folklora, kontinuitet jedne mračne tradicije.

Nikad niko nije pjevao o vlastitom zločinu tako strasno k'o što četnik pjeva. Stoga nije ni čudo što civilizovan svijet ne može da shvati saltinu ovog strasnog sudara dobra i zla na prostoru Bosne. Ni Međunarodni sud za ratne zločine nikada to neće moći shvatiti niti sankcionisati. Nema logike, zastaje dah, misao se koči. Naredene i slične zločinačke poruke ne mogu se objasniti, niti prevesti. U svijesti civilizovanog čovjeka nedostaje tako jeziva misaona materija, a da se u ljudskoj riječi i ne govori. To zločini vrata svjetu prkose u boru, a svijet se zna s kime ima posla. Mi Biljanci zato moramo imati svog Vizentala.

Omer Hamzić

"Biljeg vremena" br 10, od febr. 1994. str. 2, "Umoboli sa okusom kame iz tame"

nježnim baršunastim glasom, a poganim jezikom dobro pakovao i putem talasa Radio Ozrena odapinjao kao strijele još poganije poruke, koje su direktno ili indirektno markirale mete i obično prethodile granatama. I meni su lično, kao što je već bilo govora, od njega pristizale takve poruke. Možda nisu baš direktno „navodile“ granatu koja mi je ubila sina, ali sam siguran da su četničkim tobdžijama itekako bile poticaj i inspiracija – kao i u mnogim drugim slučajevima. Imam pravo da sumnjam. Puno je bilo zlikovaca, poput tog Ozrena sa Ozrena, koji su u prošlom ratu ubijali svojim nježnim baršunastim glasom. Nikad im se nije sudilo... Nažalost. O tome su već napisane knjige.

P.S.

Ova memoarska priča, vidim, krenula je u nepredviđenom pravcu. Zato će ovdje i biti naglo prekinuta. Uostalom, sve što je rečeno u njenom trećem dijelu i pri samom kraju je i onako konfuzno, a možda i izvan nekog konteksta. Nedostajale su mi riječi, pa sam odlučio da ovaj tekst ostavim nedovršenim. Rizikujući da budem neshvaćen. Ima situacija kada je svaka riječ suvišna. Ko pažljivije pročita, razumjet će. Ipak.

SUMMARY

I WAS A JOURNALIST FOR RADIO GRAČANICA AND THE DIRECTOR OF THE PEOPLE'S UNIVERSITY – MEMOIR NOTES

In these memoir notes the author describes some interesting details from his work biography, firstly his memories of the beginnings of his career at the Radio Station, which was merged with

the People's University immediately after its foundation. The paper is divided into two larger units. In the first the author describes how he was employed in 1971 and how he ripened as a journalist, how he was the first person that created "crazy" radio shows on the local radio which were very popular and listened to. He had no idea that he would become the director of the People's University seven years later and surpass his former bosses. During his tenure as the youngest among the directors of the former municipality of Gračanica he resolved several major issues of the institution (this part of the memoirs deals with this question as well – the strengthening of the library, the establishment of a routine in the new House of Culture, the "Delegate newsletter", a permanent solution for the music school, ect.). Although he worked vastly different jobs later, the author states that he always stayed a journalist "by trade". He would return to that job during the aggression against Bosnia and Herzegovina (1992-1995), when he lost his son in one shelling of Gračanica and suffered minor wounds himself. He was a noted commentator on Radio Gračanica and one of the most valuable members of the local war newspaper "Biljeg vremena". He couldn't help but mention it, even though it may have fallen outside of the context of the whole story – which had to be cut at a certain point... He lacked the words to describe the death of his boy, as always, so he had to finish his story at the risk of being misunderstood. Although subjectively intoned as a memory, this rather readable and interesting material is a significant contribution to the study of the cultural past of Gračanica, as his native area, and especially of the People's University and Radio Gračanica.
